

Redacțiunea, Administrațiunea și
Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare Nr. 22.
Cerșorii nerofrancați nu se pri-
mesc. Manuscrisurile nu se re-
trimite!

Biroaurile de anunțuri:
Brașov, piața mare Nr. 22.
Inserate mai presede în Viena
Hedolfi Moss, Haasenstein & Vogler
(Gito Moss), Henrich Schalk, Alois
Horn, K. Duka, A. Oppalik, J. Dan-
selberg; în Budapesta: A. F. Gold-
berger, Anton Masz, Edizioni Bernas;
în Frankfurt: G. L. Daus; în Ham-
burg: A. Steiner.

Prețul inserțiilor: oseria
garmoniu pe o colonă 6 cr.
și 80 cr. timbru pentru o pu-
blicare. Publicări mai dese
după tarife și învoială.
Reclame pe pagina III-a o
seria 10 cr. v. a. sau 30 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI

ANULU LIII.

„Gazeta” este în desare
Abonamente pentru Anul III: 12 lei.
Pe un an 12 lei., pe șase luni
6 lei., pe trei luni 3 lei.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 franci, pe trei luni
10 franci.
Se prenumără la toate oficiile
postale din țară și din afară
și la ad. colectorilor.
Abonamentul pentru Brașov:
la administrațiunea, piața mare
Nr. 22, etajul I.: pe un an, 40
lei., pe șase luni 20 lei., pe trei
luni 10 lei. 50 cr. Cu dusul în
casă: Pe un an 42 lei., pe
șase luni 21 lei., pe trei luni 11 lei.
Un exemplar 5 cr. v. a. sau
15 bani.
Atât abonamentele cât și
inserțiile sunt a se plăti
înainte.

Nr. 71.

Brașov, Mercuri 28 Martie (9 Aprilie)

1890.

Nou abonament

la „GAZETA TRANSILVANIEI”.

Cu 1 Aprilie 1890 stilul vechiu
se deschide nou abonament la care in-
vităm de toți amicii și sprizitorii fetei noastre.

Prețul abonamentului

Pentru Austro-Ungaria: pe trei luni 8 fl.
pe șase luni 6 fl., pe un an 12 fl.

Pentru România și străinătate: pe trei
luni 10 franci, pe șase luni 20 franci, pe un
an 40 franci.

Abonamente la numerele cu data de Duminică:

Pentru Austro-Ungaria: pe un an 2 fl. pe
șase luni 1 fl.

Pentru România și străinătate: pe un an 8
franci, pe șase luni 4 franci.

Abonarea se poate face mai ușor și
mai repede prin mandate postale.

Domnii, cari se vor abona din nou,
se binevoiesc a scrie adresa lămurită și
a arăta și posta ultimă.

Administrațiunea „Gazetei Transilvaniei”.

Brașov, 27 Martie st. v.

În numărul dela 6 Aprilie n.
al fetei „Budapester Tagblatt”
publică br. Ivor Kaas un arti-
cul, prin care se dă cea mai for-
mală desmințire celor dela putere
— și între aceștia se numără însuși
autorul articolului — cari mereu
se laudă și se bat în pept, ca
vameșii și fariseii, cumcă în Ar-
del, Bănat și Țera ungerescă
ar fi libertate și egalitate.

Acest articol merită cu atât
mai multă atențiune, cu cât însuși
br. Kaas e unul dintre droia de
șoviniști, cari și-au însușit con-
damnabila misiune, de a spulbera
ori-ce urmă de libertate și egali-
tate pornind războiul crâncen în
contra majorității populațiunii sta-
tului, despoind-o de drepturi, es-
ploatând-o și aservind-o

Etă ce scrie br. Ivor Kaas,
care afirmă, că în acest stat nu
e nici libertate, nici egalitate:

Erau timpuri și sunt încă și astăzi
țări, în care se săvârșese cel mai

murdară abuz cu această noțiune. Pri-
vilegiile unora le-au numit „libertate”,
pe când ori-ce privilegiu presupune aser-
virea altor oameni. Unde unii domnesc
și mulți trebuie să servesc, acolo nu mai
poate fi vorba de un stat liber, acolo so-
cietatea e neliberă, e sclavă.

Ori-ce progres în istoria lumii a
fost condiționat de lupta pentru liber-
tate și această luptă nici-odată nu se po-
te potoli, căci zace în natura celor cari dom-
nesc, ca masselor dominate de ei să le
pund mereu lanțuri noi, să se estindă pu-
terea asupra lor, să le exploateze, pentru
ca ei, puternicii pământului, să potă gusta
cât mai îndelungat și mai nețermu-
rit strălucirea și privilegiile pozițiunii
lor preferite. De aci vine frica de li-
bertate a acelor, cari au puterea în mână
și dominază; de aceea privesc totu cu
neîncredere și cu gelosie în jost la po-
por. Ei nu cutază să se lupte pe față
în contra libertății, ci caută a o paraliza,
pretestandu, că vreu s'o „reguleze.” Și
pentru a pută săvârși acesta, li-se inter-
dice cetățenilor a și întocmi viața după
propria lor voință liberă; li-se impun
porunci, care ca siluire legală sunt mai
greu de suportat, decât volnicia nudă,
de care se poate apăra fi-cine.

De secol a fost eluptată liberta-
tea de repește-ori și totu așa de des,
chiar în state constituționale ale timpu-
lui nou, i-s-a pus erași căluș. Și
de acesta s'au făcut vinovați totdeauna
seducătorii poporului, cari au ajuns mi-
nistri, și reprezentanții poporului, cari și-au
uitat de elu, deși lui aveau a i mulțumi
tote, și-au renegat libertatea, pentru ca să
placă celor dela putere...

În adevăr cetățenii statului modern
sunt a se privi mai toți ca prizonieri ai
acestui stat; sunt păziți de soldați și
de poliția, supraveghiați de funcționari;
competințe și dări li-se cer de organe
financiare de totu soiul. Măncarea și
butura, pe care cetățenul o duce la
gură, nu mai e proprietatea lui liberă,
căci statul trebuie să și aibă partea sa
de acolo; numai a se nasce și a muri îi
stă în voiă liberă fi-căruia.

Și această coplesire din partea sta-
tului, această putere a lui, se numește ci-
vilizațiune! Nu poțe fi și o mai nobilă ci-
vilizațiune, nu poțe fi și o adevărată li-
bertate în stat? De sigur, der la noi
nu e. Sunt în vest și la nord po-
pore fericeite, e și o lume nouă fericită
peste ocean, unde domnesce adevărată
libertate în stat.

De aceea sperăm, că și în patria
noastră trebuie să vie un timp, în care
rangul, averea și puterea să nu mai es-
ploateze statul și societatea, pentru ca
neegalitatea și nelibertatea să devie totu
mai mari și poporul. . . să fiă ținut
în sclăvia și la muncă fără odihnă ca pe
timpul zidirei piramidelor. Sperăm,
că în fine va veni odată o schimbare și
bărbații de stat ai Ungariei vor re-
cunoște, că mărirea națiunii nu e a se
căuta în drepturi avitice și nici în atot-
puternicia guvernului, ci în libertatea și
fericirea poporului.

Toți trebuie să fim egali. Tuturora
trebuie să le fiă deschise porțile culturii.
Fiă-căruia i-se cuvine dreptul nețér-
munit de a dispune fructele muncii
sale și asupra carierei sale, fără a fi
dat înderăt prin prejudeții. Totu li-
bertatea se bazează pe egalitate, și nu poțe
fi altă libertate, decât cea democra-
tică.

În Ungaria încă nu există o demo-
crație; ea nu e recunoscută, fiindcă este
eschisă de stat și în societate urgisită.
Și cu tote astea viitorului ea îi aparține.
Căci decă vre-un popor are lipsă de
toți fii săi, atunci Ungaria are. Și po-
porul e suma tuturor fiilor țerei; e
puterea cea mare, torentul celu colosal.
Poporul e maioren și vrea să fiă res-
pectat. Elu își iubese patria sa, der
vrea să fiă și elu iubit de aceia, cari po-
runcesc în țară.

Dreptul de libertate ne e înăscut
și se nu ne fiă secestrat; de aceea în
loc de artă falsă de stat, cerem o le-
gilațiune și administrațiune liberală. As-
ta-i vocea spiritului timpului. Asta se
și-o însemne guvernul, care se numește
liberal. În popor începe a se deștepta

conștiința, că cu aurora secolului viitor
se ivesc și ziua libertății generale.

Vom reveni asupra ideilor
desfășurate de baronul unguresc
în acest articol, pentru-că elu
afirmă lucruri, ce pressa naționa-
lităților le constată și de și.

Libertate poporului! strigă Ivor
Kaas în fruntea articolului său,
der libertate basată pe egalitate,
care erași nu poțe fi decât ba-
sată pe drepturi egale politice și
naționale, pentru-că populațiunea ace-
stui stat se compune din națiuni, er
nu din o națiune.

DIN AFARĂ.

Politica colonială a Germaniei.

Am amintit er despre reua im-
presia ce a făcut-o în Anglia politica
colonială a Germaniei, pronunțată numai
decă după căderea principelui Bismarck.
Pașii aceștia ai Germaniei sunt înfi-
rați de „Times”, ca un lucru dușmănos
și periculos intereselor englese. Făia
englesă recomandă populațiunii din
Africa orientală și Angliei, ca să nu
părdă timp, ci să ia în posesiunea sa
tote ținuturile din jurul lacului Victo-
ria, pe cari de multă sperăz ale ocupa.
Planurile Germaniei, dice mai de-
parte „Times”, sunt planuri de cucerire
și nu într'atata comercianților germani,
cât mai mult guvernului german îi
stă în gând să câștige Africa meridio-
nală, începându dela statul Congo și
până la Sudan. Se dice, că estinderea
solonială este una dintre ideile cele mai
predilecte ale împăratului german și că
acesta ar fi fost una dintre cauzele prin-
cipale ce s'a despărțit așa deodată de
Bismarck, inamicul acestei politici. Din
partea Germaniei, dice „Times”, ne pu-
tem aștepta la o acțiune neliniștitore,
față de care noi trebuie să pășim cu
tota energia, decă Germania ar merge
pre departe.

Parlamentul internațional de pace.

Țiarului parisiian „Justice” i-se scrie
din Berlin, că în cercurile înalte politice

FOILETONULU „GAZ. TRANS.”

Istoria noastră bisericescă.

(Aprețiere de Iosif Sterca Șulufiu.)

Academia din Bucuresci, când a pri-
mit istoria lui Horia, scrisă de d-lu Ni-
colae Densușianu, d-lu raportor Hașdeu,
între alte motive, a accentuat, că acelu
operat mai are și meritul, de a pune
capetu „istoriilor de sentimentalitate”.

Intr'adeveră un salutar principiu,
fără observarea căruia istoria nu poțe fi
„Vitea Magistra”. Nu poțe fi, ceea ce
trebuie să fiă: știință, ci se degradează la
un instrument, care venind uneori
în serviciul oamenilor puțin scrupu-
loși, în loc să întemeieze moralitatea
publică, o sguduesce, pentru că în loc
de adevăr, te trezești cu o ficțiune.

Singur adevărul e înaintea, că-
ruia, vrei nu vrei, trebuie să și pleci
capul.

Din incidentul unei polemii țiaris-
tice, purtată despre mai mulți episcopi
gr. cat. și mai ales despre marii noștri
Arochieri Klein (Micul) și Aron, cari
mă interesează foarte deapropo, m'am pus
și am cetit totu ce s'a scris până în
ția de adă despre viața și activitatea

lor; der mărturisesc, că eu n'am aflat
un astfel de op, precum a definitu
d-lu Hașdeu istoria... și mai ales n'am
aflat un op, din care n'ar pută
să sugă albina miere, er paijenul
venin!

Adevărul nu poțe fi decât numai
de un fel. Și adevărul istoric e numai
acela, care în tota forma este dovedit.

Constată, că eu, după ce am cetit
totu ce-am putut afla despre episcopul
Klein, adă nu știu nici o iotă mai
multă, decât știusem ca băiat din
tradițiune, din spusele tatălui meu: „că
episcopul Klein, fiindu un forte zelos
Român, care a vrut să esopereze drep-
turi naționale, și-a atras ura și persecu-
țiunea nobilimei maghiare asupra sa și
astfel a căduț jertfă”.

Se dice, că Guvernatorul Ardealu-
lui și comandantul suprem militar
să-l fi denunțat curții împărătesci. Acte
și documente nu ni-s'au împărțit.

Samuil Klein, la pag. 88 (acte și
frag.) dice, că iesutul Balogh, care era
din partea curții împărătesci trimis lăngă
episcopul Klein, împreună cu alți preoți
și provincialiști, ar fi înaintat la curtea
impărătescă o jalbă asupra episcopului

Klein, pentru-că episcopul ar fi dicit în
sobor: „au legea v'ă veți muta, au de
mijlăce v'ă veți gândi”; că lasă să se
cetescă în biserică cărți neunite; că pri-
mesce preoți hirotoniți dela neuniți și
pe cei din țera acesta îi lasă înapoi; că
nu s'a pus din destul în potruiva sihas-
trului și că de va rămâne episcop, uni-
rea nu va pași mai departe; că nația ro-
mănescă ar fi îndestulată cu starea sa
în Ardeal și nici își aduce aminte de
privilegiile, ce episcopul, în numele na-
ției și a clerului, le cere dela împăratul.”

La acesta jalbă — dice Samuil
Klein — se află subscris și vicarul
Aron și în urma acesteia fu episcopul
Klein citat la Viena, unde a căpătat
răspuns că: „până ce nu se va arăta
nevinovat, n'are ce căuta înaintea îm-
păratului (adecă înaintea împărătesei).
—Red. „Gazetei Trans.”, ci se mērgă și
se spele înaintea cancelariei Ardea-
lului.”

Domnul Barițiu afirmă în istoria
sa la pag. 428 și 429, că în textu se dice:
„ut se purget”, „purgatio” curățire.

Decretul împărătesei Maria Teresia
însă, pe care până în ția de adă, pre-
cum se vede, nici unul dintre istorio-
grafii nu l'a cetit, etă ce dice:

488/744.

Măsolat.

Maria Theresia Divina Favente Cle-
mentia Regina Hungariae, et Bohemiae,
Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Sty-
riae, Carinthiae, Carnioliae, Princeps
Transylvaniae, Comes Flandriae, Tirolis,
Goritiae, et Sicularum; Nupta Dux Lo-
tharingiae, et Barri, Magna Dux Hetru-
riae. Illustres Reverende, Spectabiles,
Magnifici, Generosi, Egregii, Prudentes
item, ac Circumspecti, Fideles nostri sin-
cere Nobis dilecti! Super nonnullis di-
versorum Petitorum, per Fidelem nos-
trum Nobis dilectum Reverendum, et
Magnificum Liberum Baronem Ioannem
Innocentium Klein de Szád, in Princi-
patu nostro Transylvaniae Valachorum
Graeci Ritus, Sacrae Romanae Ecclesiae
Unitorum Episcoporum Fogarasiensem,
et Consiliarum nostrum, Majestati nostrae
Successivis vicibus, repraesentatorum
punctis, siquidem benignae Revolutiones,
et Mandata nostra antehac emanaverint,
aliqua autem eorum nondum perquisita
ac decisa, nunc assumi, deliberari, atque
ad finem perducere debeant Clementissime
resolvimus, ut idem Unitorum Episco-
pus Baro Klein hic in Aula nostra se sis-

se vorbește serios despre o continuare neașteptată a sistemului conferențelor internaționale și că conferința din Berlin, care s'a sfârșit numai în zilele trecute, nu este decât prologul conferențelor de felul acesta. Se dicea adică, că împăratul Wilhelm al doilea plănuiește formarea unui parlament internațional, cu caracterul unui tribunal de pace, ai cărui membri să se întrunescă în fiecare an odată într-una din capitalele Europei, pentru a se sfătui ce e de făcut, ca să nu se conturbe echilibrul cumpenei păcii.

Se vede d'ér, că tinărul împărat german s'a pus cu totă serioșitatea pe lucru, căci vrea să arate lumii, că Bismarck n'a fost cel din urmă om mare al Germaniei.

Temerile Bulgariei.

Ingrijat de eventuale încurcături, guvernul bulgar își arată acum pe față bănuiele sale față cu Serbia, căci ia măsurile necesare pentru cazul când ar fi Bulgaria surprinsă de Serbia o' descărcătură de tun. Și-a comandat adică Bulgaria 40.000.000 de cartușe în Viena la fabrica Rothe și fiindcă cartușele trebuie să fie predate Bulgariei cât se poate mai curând, aceasta are să plătească o sumă foarte considerabilă.

Afară de asta, sciri sosite din Sofia asigură, că întreaga armată bulgară va fi provădită cu pușca Mannlicher, é' artileria é' provădită cu 280 de tunuri de calibrul mare, care sunt mai bune decât tunurile sârbesci. După cele mai noue sciri Bulgaria p'ote pune pe piciorul de războiu, în timpul celui mai scurt, 75.000 de ostași, é' în privința financiară se dice că stă cu mult mai bine decât Serbia, fiindcă la banca națională ea dispune de o rezervă de 12 milioane franci. Bulgaria însă suferă de lipsa ofițerilor. Ea n'are generali și dintre toți colonelii ei, afară de Nicolajev, nici unul n'a avut ocazia să-și arate capacitatea de a conduce în războiu. Nu stă așa lucrul cu Serbia, fiindcă ea are omenii probați ca Lesjanin, Horvatovic, Protic și Topolovic. Dacă vom mai ține seamă și de împrejurarea, că Rusia stă la spatele Serbiei, indemnându-o și apărându-o la un războiu cu Bulgaria, împrumutându-i la casă de nevoi și bani și brațe, se pare foarte firesc lucrul, că Bulgaria se teme și ia măsurile de precauție.

S'a dus și Giers?

Scirile telegrafice din Petersburg anunța, că și Giers, cancelarul și ministrul de externe rusesc, s'a retras din posturile sale. În cercurile politice se vorbește, că următorul al lui Giers va fi ori Șuvalov, ori Blangati, ori Sisca delegatul rus din Stockholm. Combinațiile acestea însă s'ar părea că sunt greșite și că următorul al lui Giers pro-

tabilă că va fi profesorul Martens, pe care l'a primit Țarul într-o audiență mai lungă la 23 Martie. Observăm aici, că Martens este amic al Prusilor. Imprejurarea acesta întărește și mai mult credința în o apropiere între Germania și Rusia.

SCRIRILE DILEI.

Neadevăr spune „Koložvár“ dela 5 Aprilie, care publicând concluderile comitetului partidei naționale din orașul și comitatul Brașovului, luat din incidentul venirii la Brașov a contelui Andr. Beth'len, dice: „Înainte de toate se naște întrebarea, că ore învat' a cineva pe domnii aceștia la festivități? Nu! Dacă este așa, foarte ușor poți să nu iai parte“.

Ca să scie și reptila, cum stă lucrul, îi spunem: da, au fost invitați Români.

Sinodul eparchial aradanu este conchiămat prin Pré Sântia Sa părintele Episcop Ioan Mețianu pentru sesiunea ordinară a anului curent pe Dumineca Tomii, și adică pe ziua de 8/20 Aprilie a. c. la 10 ore înainte de amăzi în sânta biserică catedrală din Arad.

Sinodul ordinar al diecezei Caransebeșului é' convocat la biserică catedrală din Caransebeș pe Dumineca Tomii, adică pe ziua de 8 Aprilie căl. vechiu a. c. la 9 ore antemeridiane, în care și îndată după săvârșirea liturgiei și invocarea sfântului duchă va urma deschiderea sinodului.

Crisă ministerială. „Budapesti Hir-lap“ scrie, că în zilele trecute cu ocazia unui consiliu de miniștri, în afacerea de-centralisării tabelor r., s'ar fi ivit se-riose divergențe de păreri, din care cauză s'a lățit deodată vestea despre crisa ministerială. „B. H.“ spune, că unii dintre membrii guvernului ar fi contra de-centralisării tabelor r. din lipsa de bani, și că asta ar fi cauza crizei, despre care vorbește diarul koșuthist.

Consistoriul eparchial aradanu este conchiămat în ședință plenară pe Vineri în 6/18 Aprilie a. c. la 10 ore înainte de amăzi.

Deputați pentru sinodul eparchial aradanu. În cercul vacant al Vingei s'a ales deputat pentru sinodul eparchial aradanu pe restul sesiunii actuale d-lu Georgiu Lazaru, avocat în Vinga; é' în cercul vacant al Chișineului d-lu Dr. Ioan Suciu avocat în Arad.

Conversiune. Ministeriul de culte și instrucțiune reg. ung. cu circularul său din 28 Februarie a. c. aduce la cunoștință, că în urma conversiunii unor datorii de stat, ce se află în curgere, prioritățile căii ferate Alföld-Fiume se vor rescumpăra dela 1 Martie a. c. în-colo, é' prioritățile căii ferate ardelen și Duna-Drava se vor rescumpăra dela 1 Aprilie a. c. în-colo.

O ședință publică va arăta societatea de lectură a elevilor dela seminariul diecesan din Arad în Dumineca Tomii a. c. cu o programă variată și bine întocmită, precum spune „Biserica și Școala“.

Adunarea generală a fondului preoțesc aradanu este conchiămată prin Pré Sântia Sa părintele episcop Ioan Mețianu pe Sâmbătă în 7/19 Aprilie a. c. la nouă ore înainte de amăzi în sala consistoriului diecesan.

Chiroteniri. Cetim în „Biserica și Școala“: Prin Pré Sântia Sa părintele Episcop al Aradului s'au chirotonit în zilele din urmă întru preoți următorii clerici absoluiți, și anume: Georgiu Micu pentru parochia vacantă din Secusigiu, Ioan Micu pentru postul de capelan, sistemisat pe lângă parochia din Caplănașiu, Aureliu Besană pentru parochia vacantă din Darnișora și Georgiu Iancovicu pentru parochia vacantă din Monostur.

Comitetul reuniunii învățătorilor gr. or. români din eparchia Aradului s'a întrunit Joia trecută în Arad sub presiunea d-lui Teodor Ceantea, profesor seminarial. Obiectul de care se ocupă comitetul în ședința de Joi a fost prepararea agendelor pentru adunarea generală ordinară a reuniunii, ce se va ține în zilele Joi și Vineri în săptămâna luminată. În această adunare generală pe lângă afacerile curente ale reuniunii se va pune în discuțiune cestiunea manualelor pentru școala elementară și se vor ceti mai multe disertațiuni în materie de didactică. Această adunare generală, judecând după preparațiunile ce se fac, va fi bine cercetată, și se vor pertracta materii de un deosebit interes pentru dezvoltarea învățământului în școlile noastre elementare.

Pentru cultivarea sfeclelor de zahăr în anul acesta s'au declarat dispuși și economi, 36 la număr, din Șura-mare, Gușterița și Sibiu.

Diare sârbesci oprite. Guvernul unguresc a retras debitul poștală dia-

relor sârbesci „Bosna“ și „Male Novine“, care se trimetea sub numele de „Moravner“.

Circulare de trenuri. Trenurile accelerate Nr. 301, 302 și 310, ce circulă între Pesta și Clușiu, se vor opri, dela 9 Aprilie până la 16 Iunie a. c., la stațiunea Stuly-Sap a liniei Pesta-Solnoct condiționată, adică decât se anunță unii călătorii pentru suire ori scoborire. Trenul accelerat Nr. 301, care merge la Pesta, sosese în stația Suly-Sap la 1 oră 7 min. după amăzi; trenul accelerat Nr. 302, care merge la Clușiu, sosese în stația amintită la 2 ore și 37 minute d. a.; trenul accelerat Nr. 310, care merge la Predeal, sosese în stația din vorbă la 10 ore 6 min. din noapte.

Tergu de vite de prăsilă se va ține în Sibiu la 28 și 29 Aprilie n.

Institutele de bani din Transilvania.

De Petra-Petrescu.

(Fine.)

Reflexiuni.

Institutele săsesci. Cea dintăiu cassă de păstrare din Transilvania, ba cea dintăiu din întreaga Ungaria, este cassă de păstrare săsescă din Brașov, înființată după cum am vădit la 1835.

În proporțiunea populațiunii, la Sasii găsim cele mai multe institute. După specialități:

1 bancă,

3 case de păstrare, și

47 reuniuni de păstrare și ajutorare.

Mare parte din reuniunile acestea se întocmesc după sistema lui Raiffeisen, care dice, că fi-care comună să-și aibă reuniunea sa, é' unde comunele sunt prea mici, ori n'au personalul trebuitor pentru administrare, se se asociază mai multe comune într-o reuniune. Înființarea acestor reuniuni printre Sasii o propăgă cu succes Dr. Carol Wolff, directorul cassei de păstrare din Sibiu, care a scris în privința asta și o broșură intitulată: *Sind ländliche Worschussvereine notwendig?*

De regulă institutele săsesci sunt întemeiate pentru conaționalii lor. Scopul lor nu este realizarea de dividende grase pentru fondatori, de aceea și sunt ele adevărate institute de ajutorare. Căștigurile dobândite le întrebuințază mai ales pentru susținerea de școle și pentru alte scopuri filantropice ori de folos comun.

Împrumuturile ce le iau membrii dela institutele săsesci le capătă cu procente de tot moderate.

Până pe la 1870 erau 10 institute săsesci. Între 1870—80 s'au înființat 17, é' între a. 1880—90 24.

Se vine 1 institut la 3922 suflete.

Institutele unguresci. În rândul al doilea vin institutele maghiare. Cel mai vechiu dintre ele este: Cassa de păstrare din Kezdi-Vásárhely, înființată la a. 1855.

tat. Benigne itaque Vobis mandamus, quatenus eandem Resolutionem nostram dicto Unitorum Episcopo insinuetis, simulque monebitis ipsum ne idem adventum suum differat, ut eo citius Propositiones suae antehac factae pertractari valeant. In reliquo gratia nostra Regia, et Principalis benigne Vobis manent propensa. Datum in Civitate Nostra Vienna Austriae, Die Decima quinta Mensis Junii Anno Domini Millesimo Septingentesimo quadragesimo quarto. Regnorum vero nostrorum quarto. Maria Theresia m. p. C. Ladislaus Gyulafi L. B. de Rátoth m. p. Ad Mandatum Sacrae Regine Majestatis, proprium Josephus Kozma m. p. (Va urma.)

Vieta socială la animale.

După I. Kriesch.

(Conferința II publică ținută de prof. M. Pêru la 11 Martie anul c. în sala liceului român din Brașov.)

(Fine.)

În Brasilia trăiesc o specie de furnic (Sauba), pe cari locuitorii de acolo le mănă prăjite, ca delicatete. Locuința furnicilor acestora é' formată din un

dembu de frunze. Ca să aibă frunze destule, de multe-ori se duc cu mili-onoane, — numai doicele de lipă rămân acasă — se urcă în arbori, mușcă frunzele și le asvârle jos, é' altele le culeg, le duc și le duc acasă.

Unele specii de furnici, care se țin de genul Ection, reprezintă idealul culturii moderne omenesce, ele formază stată militară. Fiă-care muncitore é' militar. Mulțimea statului o formază muncitorii mai mici, acestea sunt gregarii, cele mai mari dau comandă trupei, ca ofițeri.

În locuințele furnicilor se află numeroși streini, mai cu seamă insecte, care stau cu ele în prietină, seu le adăpostesc numai din ospitalitate.

Fiă destul din descrierea vieții sociale. Să resumăm cum s'au dezvoltat statele acestea ale animalelor.

Am accentuat, în cursul conferințelor mele, principiile formațiunii statelor animalelor. Ele s'au format pe principiul acomodării și al împărțirii muncii. Cum s'a format, mai frumos ne arată statul albinelor.

Fără îndoială, că matca cea dintăiu

în lume, dela care și-a luat începutul societatea albinelor de astăzi, s'a nutrit cu carne, ca și vespia de astăzi, praful de flor l'a înghițit unde l'a găsit, precum fac multe și azi, ca să p'otă pregăti sucul de nutriție larvelor sale. Această o dovedesc falcile cele tari, ce le au albinele. Dér nu numai cu polen ci s'a hrănit și cu sucuri dulci. Fiindcă nutrețul de carne se p'ote câștiga mai cu greu, decât cel de plante, cu încetul s'au dat și cu nutrețul de plante. Prin această s'a dat posibilitatea de a aduna, de a pune la o parte din ce au adunat și această împrejurare é' a făcut posibilă întemeierea statului. Schimbarea nutrețului a adus cu sine schimbarea părților gurei. Din minutul când cea dintăiu albină în lume a început a gusta mierea, limba ei, cu care linge mierea, din ce în ce a început a se desvolta mai tare. Dacă primum părțile gurei diferitelor specii de albine, ne convingem despre aceea mai îngrabă, decât diu ori-oc explicațiune amărunită. Organul destinat pentru culegerea mierii, limba, o aflăm dezvoltată treptat la diferite specii de al-

bine, după cum au început mai îngrabă seu mai târziu a culege, a aduna mierea.

Asemenea observăm, că picioarele s'au acomodată pentru adunarea polenului. Dezvoltarea treptată a aparatului culegător al albinelor noastre, o putem demonstra ușor. Întăiu é' partea de jos a piciorului netedă (Prosopis), apoi partea p'erosă într-o formă (Halictus) și partea desu p'erosă, acomodată pentru mătura prafului, (Panurgus); după acestea urmăz segmentele dezvoltate și mai acomodată, pulpele și talpa mătura polenului, în urmă numai talpa se folosesc la mătura, é' pulpele servesc numai spre încărcarea și aducerea polenului acasă. Acomodarea în amândouă cazurile se observă, dér și împărțirea muncii.

La început picioarele dindărăt ale albinei nu s'au deosebit de cele patru, ci au servit simplu pentru mișcare; mai târziu însă pe lângă aceasta s'au schimbat în aparat adunător. Unele membre ale picioarelor, segmentele lor, s'au împărțit pentru lucru și pulpa s'a schimbat în corfiță, é' talpa în periță.

Până la a. 1870 Maghiarii aveau 12 institute, între 1870—80 s'au întemeiat 20, între 1880—90 însă 35.

Ei au:
6 bănci,
32 casse de păstrare, și
29 reuniuni de credit.

Nisuița institutelor maghiare în genere este: împărțirea de dividende cât mai mare pentru fondatori. De aceea peste tot, banii lor sunt mai scumpi, de cât la băncile române și săsești. Este de ajuns să amintim aici unul dintre cele mai mari institute maghiare: *Erdélyi Kereskedelmi és hitelbank* din Mureș-Oșorhei, care ia pe împrumut cu amanet dela 12—24%.) Totu' aici putem aminti, că economii din Ciuc mărțurisesco însuși, că mai ieftin li-ar veni să ia bani dela băncile din Brașov cu 8%, deși drumul până la Brașov ține trei zile.

Forțe puține din institutele maghiare împart dividende sub 10 la sută, d'a rândul împart 12, 14, 18, 24, chiar și 41.9%, cum este de exemplu: Tordai kisegítő takarékpénztár reszvénytársaság.

Unu' institutu' se vine la 8.955 suflete.

Institutele române. Românii au început numai târziu cu înființarea de institute de bani. Până la a. 1880 abia aveau 3. În deceniul din urmă însă numărul institutelor a crescut rapid. Numai în Transilvania s'au înființat 20, cea mai mare parte pe acții. Speșele de administrare ale institutelor române relative sunt mici. Dintre toate unul singur a împărțit peste 10, adică 14% Banul institutelor române nu are naționalitate. Nu cred să potă afirma cineva, că de aceea nu i-s'a dat împrumut dela vre-unu' institutu' românesc, pentru că nu ar fi fost român de naționalitate. La 52,174 suflete se vine unu' institutu'. Prin urmare Românii nu numai că nu au pre multe institute, der stau cu mult îndărătul celorlalte naționalități din patriă. Causa la acesta este, la totăntemplantă, a se atribui împrejurărilor politice, în care trăim astăzi. În situaținea presentă, apășătoare pentru noi, într'adevăr, progresul nostru pe terenul acesta este uriaș, în câtu' potă să urmărescă mai ales pe rău-voiții Românilor.

Este de dorit, ca Românii să înființeze în toate centrele câte unu' institutu' de bani, er unde nu se potă, să formeze reuniuni cu răspundere solidară și să se adreseze la institutele mai mari, dela carl pre ușor potă să capete banii trebuincioși.

În privința etalonului de interese institutele românești țin mijlocul între institutele săsești și cele maghiare. Ideia înființării lor n'a ținută la dividende mari, fondatorii institutelor noastre și-au dăș totdeuna: să creăm institute de bani, ca să venim în ajutoru' poporului și să lă scotem din mâinile cămătarilor.

Ar fi de dorit, ca toate institutele române să nu se abată nici odată dela principiile acestea.

Institutele, carl vrău să aibă base

*) Veđi Magyar Compass pro 1889/90, pag. 161.

solide, să aibă trăinicie, să îngrijesot mai atâtai de fonduri de rezervă, pentru-ca la casuri de perderi, de carl nu sunt scutite nici institutele cele mai solide, să nu se sdruceie în existența lor.

În locul alu' doilea, institutele române se nisuescă a da bani cu împrumut cât se potă mai ieftin, să imiteze în astă privința pe compatrioții Sași, la carl cunoscem institute, carl împrumută membrilor ei cu 6%.

În fine, institutele române, cu sfințenie să promoveze toate cauzele nostre naționale. Se imiteze și aici pe conlocuitorii Sași, carl din câștigurile lor dau cu deosebite mii pentru scopuri culturale și altele. Așa d. e. „Bodencredit Anstalt“ din Sibiu a împărțit din venitul an. 1888 pentru scopuri culturale fl. 5600, er „Sparcassa“ sās. de acolo din venitul de 28,000 fl., 12,000 fl. le-a adaus la fondul de rezervă, restul de peste 16,000 fl. l'a împărțit pentru scopuri de cultură și altele, anume pentru școala reală, școala de fete, școala elementară, seminar, pentru societatea industrială, pentru perfecționarea unui individ în cunoștințe de comasare, pentru presbiterul săsești, etc. etc.

Etă misiunea nobilă, care trebuie să o urmărescă și institutele nostre românești.*)

Convocare.

Adunarea constituantă a institutului de credit și economii „Someșana“, societate acționară în Deșiu, se va ține în 17 (29) Aprilie 1890 la 2 ore după amez în Deșiu în localitățile directorului esec. prov. alu' institutului, Strada prostei Nr. 135 a. b., cu următorul program:

I. Deschiderea adunării și constatarea numărului acționarilor preșenți și a acțiilor reprezentate de această adunare.

II. Alegerea unui preside și a doi notari ad hoc, precum și a unei comisii verificătoare și de scrutiniu constatătoare din 3 membri.

III. Constatarea subscrierii acțiilor și a plățirii alilor 10% din valoarea nominală.

IV. Decidere asupra cestiunei de a se înființa ori ba institutu' proiectat pe basa subscrierilor de acții încurse.

V. Statorirea statutelor institutului.

VI. Alegerea direcțiunei pe 6 ani și a Comitetului de revisiune pe unu' an.

VII. Decidere asupra răspunđabilității fondatorilor.

VIII. Propunerl eventuale, — carl vor fi prenotate la Presidiul direcțiunei provisorii barem cu 24 ore înainte de adunare.

Invitându la această adunare constituantă pe toți P. T. Domni, carl binevoir a subscrie acții la nou înființatul institutu', observăm, că amesurat 5-ului 155 din articolul XXXVII a legel comerciale, pentru această adunare fiă care acția până la 10 îndreptășesce la un vot, — nimenea însă nu potă participa cu mai multă de 10 voturi, ori

*) La nota de sub **) din numărul de erl a rămasu' afară din erore, institutul: *Reuniunea de împrumut și păstrare din Năstudu*, care de altmintrelea este în lichidare.

câte acții ar fi subscrișu' séu ori dela câți subscrietori de acții ar avé plenipotințe.

Deșiu, în 5 Aprilie 1890.
Direcțiunea provisorii a institutului de credit și economii „Someșana“
Dr. Teodor Mihali,
dir. esec. prov.

TELEGRAMELE „GAZ. TRANS.“
(Serviciul biurolui de coresp. din Pesta.)

Varșovia, 8 Aprilie. Afirmările foilor englese, cumcă în Polonia rusescă s'au descoperit urme de uneltiri revoluționare, sunt lipsite de ori-ce temeiu.

München, 8 Aprilie. Oficiul cancelarial alu' imperiului a permis fără escepțiune importul porcelor din Austro-Ungaria în Bavaria.

Londra, 8 Aprilie. „Daily Telegraph“ anunță din Petersburg: Ministrul de instrucțiune a demisionat. Turburările la universitate continuă a dura. Deși universitatea e închisă, studenții țin cu toate astea adunări. Inchișoarea e plină de nu mai încapă cei arestați.

Petersburg, 8 Aprilie. Se dice, că ambasadorul rus din Constantinopol, Nelidoff, va fi mutat la Viena, er directorul departamentului asiatic, Sivovjeff va merge ca ambasador la Constantinopol.

Canea, 8 Aprilie. În mai multe districte soldații turci au devastat biserici și au insultat pe Creștini.

DIVERSE.

Cum se face aluatul de prăjitură ce se dau cu supă? Se va lua 80 dramuri făină, puțină sare, unu' ou, o lingură smântină, două linguri de vinu' alb fiet mai nainte cu coje dela o lămăie; er de nu ajunge, se pune puțină apă, ca să se facă aluatul puțin mai vartos de câtu' acelu' de învrtit, și-lu' frământă până nu se lipesc de mână. Apoi se adună și se mai frământă încă odată, lăsându-lu' să se odihnescă puțin, învelit într'unu' șervet. Luați 80 dramuri unu' prospetu', lu' bateți în piulițe de marmură, strințeți-lu' cu unu' șervet, să nu aibă apă; întindeți aluatul ca o muche de cuțit, și puneți în mijlocul aluatului acelu' unu', lăindu-lu' cu o mardenea, apoi luați aluatul și îndoiți-lu' în patru părți peste unu', și în acestu' mod îndoiți aluatul de 6 ori pe rând, sufându de pe masă și de pe aluat făina. Fiți cu băgare de sēmă să nu se lipescă. După 6 ori de întorsătură se lasă unu' sfertu' de oră să se odihnescă într'unu' locu' răcoros (în pivnița vara, er erna într'o odăie rece de temperatura pivniței). După aceea se tae din acelu'

aluat cu o formă rotundă, séu în patru colțuri. Se punu' turțioșore peste turțioșore, la mijloc — de voiți — se pune carne pregătă, er de nu se lasă simple, și se dau la cuptor unse cu ou. De voiți se faceți două turte mari, potrivite pe o tavă rotundă, se pune la mijloc tocătura de pasere, séu carne de vițel, rumenită cu unu' și cu scorțioșoră, și puțină cēpă, piper, răsătură dela o lămăie, și sarea trebuitoare. Apoi se unge cu ou cu o pensulă mică, se pune în cuptor se coce potrivit. Acestă compoziț se pune numai pentru 4 persoane er de voiți pentru mai multe, se pune 3 litre unt prospet 50 dramuri făină, 3 litre unu' prospetu' bine spălat și bătut în piulițe de marmură, 8 linguri vinu' alb fertu' mai înainte, cu răsătură dela o lămăie, două linguri smântână, patru ouș și sare trebuitoare; er de nu ajunge, se pune și puțină apă.
„Biblioteca Familiei.“

Cartea lui Stanley, în care sunt scrise călătoriile și descoperirile sale, va apăre séu la finea lui Maiu séu la începutul lui Iunie. Ediția de lux va costa 10 punți sterlingi. Ilustraținea cărții este esecutată de cei mai însemnați desemnatori englesi și francoesi.

Cursul pieței Brașov
din 7 Aprilie st. n. 1890.

Bancnote românești Omp.	9.38	Vând	9.40
Argint românesc	9.33		9.36
Napoleon-d'or	9.42		9.46
Lire turcesc	10.68		10.68
Imperial	9.61		9.66
Galbi	5.45		5.50
Scris. fonc. „Albina“ 6%			
5%			
Ruble rusești	128.		129.
Mărci germane	58.35		58.50
Discontul 6%			pe an.

Cursul la bursa de Viena
din 7 Aprilie st. n. 1890

Renta de aur 4%	102.35
Renta de hărtie 5%	99.25
Imprumutul căilor ferate ungare	
aur	117.10
do argint	96.30
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostă ungare (1-ma emisiune)	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostă ungare (2-a emisiune)	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostă ungare (3-a emisiune)	114.—
Bonuri rurale ungare	88.60
Bonuri croato-slavone	—
Despăgubirea pentru dijma de vină unguresc	—
Imprumutul cu premiul unguresc	139.50
Losurile pentru regularea Tisei și Seghedinului	126.50
Renta de hărtie austriacă	88.30
Renta de argint austriacă	88.55
Renta de aur austriacă	110.40
Losuri din 1860	139.—
Acțiunile băncei austro-ungare	942.—
Acțiunile băncei de credit ungar.	336.—
Acțiunile băncei de credit austr.	302.25
Galbeni împărătesc	5.61
Napoleon-d'or	9.45
Mărci 100 imp. germane	58.47 1/2
Londra 10 Livres sterlinge	119.20

Editor și Redactor responsabil:
Dr. Aurel Mureșianu.

Totu' așa stă lucrul și cu părțile gurei, care asemenea s'au perfecționat prin împărțirea muncii și s'au format în organe roșetore și lingetore. Acestă este împărțirea muncii într'o direcțiune, fiindcă unele părți, carl odată au fost neutrale, cu timpul au devenit părți muncitoare, și așa la unu' și acelaș animal numărul instrumentelor oreesce.

Lucrurile grele, care sunt împreunate cu perderea substanțelor și puterii, sunt împărțite între mai mult individ, prin urmare munca unui individ devine mai puțină și lucrul va fi mai perfect; asta ne demonștră împărțirea muncii la albine.

Pentru îndeplinirea scopurilor vieții, animalele au lipsă de două genuri: masculin și feminin; la albine mai vine încă și alu' treilea gen, clasa muncitoare, care formeză majoritatea statului. Lucrul tuturor acestor trei clase este hotărât, fiă-care are afacerea sa marginită. Aici sunt împărțite afacerile femeiuscelor. Cumcă cea dintăiu regină a albinelor a lucrat ca și matca vespiilor de astăzi, dovedesce aceea, că pe picioarele din dărăt ale reginei se potă

incă afla urma corților; și cumcă muncitorele sunt într'adevăr femeiusce, dovedesce aceea, că afară de ghimpe, care lu' au numai ele, în abdomenul lor se află ovariu, și este casu' mai rar, când și dintre muncitore depun ouă.

La furnic împărțirea muncii a făcutu' pași și mai mari; s'au dezvoltat două, ba și trei clase de muncitore, și e netăgăduit, că acesta mai puternic s'a dezvoltat la albine și la furnic împlinind scopurile impuse de natură.

Cine ar pută tăgădui, că peste unu' timp îndelungat nu va sosi împărțirea muncii și în societatea omenescă?

Împărțirea muncii la noi deja e în curent. O mare parte din mamele moderne nu și lăpteză băiatul, din care causă după mai multe generațiuni, femeile nu vor fi în stare a mai lăpta; urmare cursului natural va fi, că genul femeiesc se va împărți în două clase.

Cred, că din conferințele acestea ne-am convinsu', că arangiarea practică a statelor animale este rezultatul împărțirii muncii. Acomodarea împrejurărilor cere putere spirituală, asociarea,

societatea, așa-dără desvöltă puterea spirituală.

Vedem mai departe, că în statele animale individuale luat ca singuraticu', în proporțiune cu societatea își perde însemnătatea și numai ca membru alu' societății are valoare.

În societate, cea mai dintăiu întrebare și datorința e, ca statul, societatea, să înflorască, pentru acestă individ abdice de unele drepturi în favorul societății, și afacerile îngrămădite se împart între individ, și iau unele datorințe asupra lor față de stat.

În lumea animalelor în totu' locul pășesce înainte „Eulă“, egoismul. Din egoism, adică din punctul de vedere de a pută împlini mai ușor datorințele vitale, se nasc societățile; în societate însă, egoismul dur, trupescu', material, totu' mai multu' decade și în locul lui se ivesce altu' mai nobil, decă lu' potă numi așa, egoismul sufletesc, care își află îndeștulare și pace, când individul și-a împlinit datorința față de societate.

Din astfelu' de egoism nobil se potă esplica zămislirea tuturor virtuților sociale. De ce și sacrifică individul

vieța pentru voia societății? Pentru-că îi aduce pacea, bucuria sufletescă, a fi membru folositoru' societății.

Pacea acesta sufletescă, îndeștirea, care se nasce în om și în animal după vr'o faptă bună, este dătătoare de vieță altor fapte mari, asta se potă observa mai bine la om, ale cărui fapte mari și spirituale, sufletesci, numai din asta se potă esplica.

Și în animale există egoism mai nobil sufletesc. Au nu din egoism mai înaltu' ne putem esplica truda plină de iubire a cănilor de St.-Bernard, carl caută a afla și a scote de sub neună pe călătorii îngropați sub ea? Nu e asemenea abnegațiunea cănelui de Neufunlanda, care cu periclitarea vieții sale a înotat dela naia cufundătoare la țermure și érá îndărăt, până ce a trecut și a dus pe toți omenii, carl se aflau în corabiă?

Toate fenomenele în natura organismelor vii, ori-cătu' s'ar vedé acelea de încuroate, totdeuna s'au nascut cu încetul din cauzele naturei și se potă documenta.

